

اصولی در اهداف اقتصادی تربیت

مکتب تربیتی اسلام تنها آزادی روح با توجه به ملکوت را هدف قرار نمیدهد ، به دنیا و زندگی آن بی اعتنا نیست ، حتی آنرا مقدمه زندگی آخرت تلقی میکند ، تربیت اسلامی فرد بدان خاطر نیست که افراد را به کناره‌گیری از زندگی مادی و اجتماعی وادارد به همانگونه که ترک معنویت و اخلاق ویا توجه به آخرت هم در آن فراموش نشده است .

ما قائل نیستیم که انسان نیاز به غذا و پوشاک و بهداشت و مسکن ندارد و تنها باید هوا بخورد و خدا خدا بگوید ، همه آنچه که در زندگی انسان بحساب طبیعت ، آسایش ، رفاه ، سرور و شادمانی آمده است مورد توجه میباشد ، ما اقتصاد را زیر بنا نمیدانیم ولی از نقش و اهمیت آن هم در زندگی غافل نیستیم ، در مکتب ما کوه و دشت و دریا ، زمین و افلاک مسخر انسانها نیستند و آدمی

اصول و مبانی تربیت اسلامی

دکتر علی قائمی

برحسب وظیفه مکلف به بهره برداری از آن-
هاست .

از سوی دیگر تربیت عامل نیرومند برای
تحول اقتصادی است و اقتصاد هم عاملی
برای ادامه حیات ، حفظ ایمان و عقیده
وسایلهای برای نگهداری آبرو و شرف است .
از دید مکتب ما هر مقدار درباره انسان ،
ساختن و بعمل آوردن سرمایه گذاری شود
بهدر نرفته است و بخشی از اهداف ما در
طریق آماده سازی انسان برای بهره مندی از
طبیعت و آباد کردن زمین است .

کلیاتی در اهداف اقتصادی :

هدف مادر این زمینه ایجاد یک نوآفرینی
در فرد برای بهره مندی از مواهب این جهان
پرورش عقل معاش یا قوه تدبیر زندگی در
فرد ، آماده ساختن او برای آباد کردن زمین
و بهره برداری از آن ، ایجاد تغییرات
مناسب در پدیده ها ، آگاهی به ارزش
پدیده ها و روش بهره برداری و حفظ آنها
ایجاد زمینه برای جلوگیری از محدودیتهای
طبیعی و موانعی که در سر راه آن قرار دارند
کسب قدرت برای خرید ماهرانه ، توزیع
عادلانه و مصرف معتدل و سالم ، انتخاب
حرفه های مناسب و مهارت اساسی در آن برای
کسب درآمدی مشروع ، سازندگی برای
داشتن استقلال اقتصادی ، قرار دادن دنیا
بعنوان مقدمه ای جهت آخرت ، طردستمگری

استثمار و استخدام بیجا ، طرد سلطه گری و
سلطه پذیری ، طرد پول بعنوان عامل
حاکمیت و سلطه ، تلاش برای داشتن یک
زندگی بهتر ، کشف روابط علت و معلولی
حاکم بر پدیده ها و تاثیر و تاثر آنها ، تکیه
به پرورش نیروی انسانی لازم برای حیات
بخشهای صنایع خدمات و کشاورزی جامعه ،
طرد اقتصاد برای بعنوان عامل افساد و
تخریب جامعه و سرانجام استفاده از کتاب
بزرگ آفرینش ، یعنی جهان ، کتابی که
همیشه پیش چشم ما گشوده و گسترده است .

چگونه فردی :

اینکه در جنبه اقتصادی چگونه فردی را
میخواهیم بپرورانیم پاسخ این است فردی که
- درگرو سعی و تلاش خود باشد .
- مهارت لازم را برای بهره گیری از طبیعت
داشته باشد .
- شغلی یا حرفه ای را برای خود برگزیند (با
متن نقش خود) .
- دراداره زندگی بتواند روی پای خود
بایستد .
- بموقع کار کند و درگرو سعی و تلاش خود
باشد .
- ارزش کار را دریابد .
- توزیعی عادلانه و مصرفی مشروع داشته
باشد .
- از آنچه که در طبیعت است بتواند بهره

گیرد .

— آنچه را که بدست میآورد از آن خود بداند نه آنچه را که دیگران بدست میآورند
— کسبی ودرآمدی مشروع وشرافتمندانسه داشته باشد .

— تولید مفید داشته باشد (ازطریق اطلاعات حرفهای) .

— درانجام کار و شغل توفیق داشته باشد (کارآمدی حرفهای) .

— درزندگی اقتصادی تعادلی را رعایت کند .

— وبالاخره از لذائذ و نعمت‌های جهان سود برد .

برای تفصیل بیشتر باین جنبه‌ها توجه

درتولید :

— اصول مورد نظر ما عبارتند از :
— مشروعیت تولید .

— بهره برداری از زمین (گیاه ، حیوان ، جماد) .

— شناخت وکشف خواص عناصر .

— حسابگری وحسابرسی آنها از راه علوم وفنون .

— نگرستن بآن بعنوان یک وسیله نه هدف .

— شناخت قوانین حاکم برجهات که لاینغیرند (قانون تکرار ، تنازع ، تطابق)

— قراگرفتن درنظام تولید بعنوان یک مهره اساسی ولازم .

— عمومیت آن از مادی ومعنوی .

— سعی به تهیه مواد اولیه موردنیاز زندگی .

— سعی در بهره برداری بهتر وبیشتر .

— کوشش به کشف راههای بهتر برای استفاده از نعم الهی .

— تولید بیشتر برای غنی‌ترکردن زندگی .

— یادگیری فنون تولید وآموزش آن ب دیگران

در توزیع :

— اصول مورد نظر ما دراین

زمینه عبارتند از :

— تکیه به جنبه عادلانه بودن آن .

— بهره مند ساختن جامعه از حاصل تلاش

خود بصورت انفاق وصدقه .

— رعایت قسط وعدل در توزیع .

— توجه به توزیع نخست در بین اقربا و

همسایگان .

— کوشش بکارتسن تفاوت بین طبقات فقیر و

غنی .

— عدم کتز سعی در بجریان انداختن

سرمایه .

— پذیرش حتی در اموال خود برای سائل و

محروم .

— استفاده از درآمد برای توسعه امیدها و

آرزوهای جامعه .

— سعی در بالا آوردن سطح جامعه .

— پذیرش مسئولیت شرعی واجتماعی در

توزیع .

در مصرف :

_____ اصول و ضوابطی که در این
قسمت مورد توجه اند عبارتند از :

— تلاش بمصرف اندک ولی نه به حد اقتاد
— استفاده از طیبات و لذائذ مشروع .
— سعی در انفاق و پیرکردن خلاءهای اقتصادی
— مصرف برای ایجاد زمینه جهت شکفتگی
آرامش ، ارتقاء شخصیت مردم و بالا آوردن
سطح فرهنگ مردم .
— سعی در توسعه متعادل زندگی افراد تخت
تکفل .

— نجات خود و جامعه از ذلت ها و رذالت .
— رعایت اعتدال در مصرف و خودداری از
اسراف .

— صرف درآمد در طریق تعاون ، تعاضد و
تکامل اجتماعی .

— تصدق پنهان و آشکار ، در شب و روز .
— ایجاد یاقیات صالحات در جامعه .
— و بالاخره بکار بردن اصول عقلی در زمینه
تدارک و پیش بینی برای زندگی .

_____ در استقلال اقتصادی :

_____ اصولی که در این
زمینه مورد توجه است بدین قرارند :

— تأمین استقلال اقتصادی برای خود و جامعه
— کوشش به خودداری از کل بردیگران شدن

— تجهیز همه نیروها برای بحرکت درآوردن
چرخهای اقتصاد کشور .

— ایجاد تعدیل و تعادل در همه زمینهها از
کشاورزی و صنعت برای رسیدن بخودکفائی و
هماهنگی قدرتها در این بخش .

— حفظ ویژگیها و مختصات اقتصاد جامعه در
عین بهره مندی از پیشرفت ها و ترقیات روز .
— در نظر داشتن نیازهای اساسی جامعه
و متمرکز کردن تلاشها در آن زمینهها .

— سعی در خودکفائی وعدم وابستگی به غیر
در همه زمینههای اقتصادی .

— کسب مهارت لازم برای اداره نیکوی
زندگی .

— واداشتن باحترام واحساس لذت از کار و
استقلال .

_____ نوع کار و تلاش :

_____ نقطهها و اصول مورد نظر
در این جنبه بدین قرارند :

— ایجاد زمینه اتقان در تولید .
— انجام کارها در سایه تخصصها و مهارتها .
— کاری که در آن بندگی کسی نباشد .

— موجب دور داشتن فرد از وظائف شرعی و
خانوادگی نباشد .

— حاصلی روزمره و یاماهانه و سالانه داشته
باشد .

— بهره گیری از همه منابع موجود در زمین و

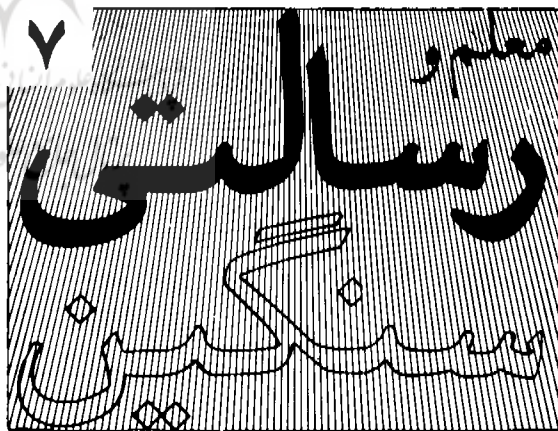
دلهای دانشخیز و پرشگایهای معلم نمونه

پیامبران الهی با رهبران دیگر جهان در نحوه گسترش و توسعه مرام خود اختلافات اساسی و بنیادی دارند یکی از امتیازات آنان اینست که در پیشبرد مقاصد الهی خود هیچگاه بزور و تهدید مومل نمیشدند بلکه با رعایت اصول اخلاقی و انسانی میکوشیدند راه نفوذ بر دلها را هموار سازند ، این سَلَّاحی که انبیاء برگزیده بودند از هر سلاح جنگی برندهتر بود چه با زور و تهدید تا مدت زمان معینی میتوان بر افراد حکومت راند بدون اینکه کمترین تغییر و تبدیلی در فکر و اندیشه آنان صورت گیرد ولی پیامبران با سلاح اخلاق تا اعماق دلها نفوذ کرده در کاشانه دل آنان جایگزین میشدند و چون بر دلهای آنان تسلط داشتند برای آنان انقلاب فکری بوجود آورده نار و بود اعتقادات آباء و اجدادی آنان را بنیاد میدادند .

این نفوذ یابی آنچنان ژرف و عمیق بود که پس از گذشت هزاران سال پیروان مکانیب الهی با تمام وجود و همتی خود از حریم قوانین و دستورات پیامبران دفاع و پاسداری مینمودند .

رسول خدا (ص) از جانب خدا برگزیده شده کنایی بنام قرآن بعنوان معجزه ارائه داده و معجزات عینی و خارجی متعددی از او بمنصه ظهور رسیده بود و جبرائیل انیس و همدم او بود معهذا پروردگار جهان رزمی پیروزی و موفقیت آئین او را در پرتو مکارم اخلاق او دانسته در سوره آل عمران در آیه ۱۵۹ میفرماید : فیما رحمه من الله لست لهم ولو كنت خطا غلیظ القلب لا نفصوا من حولک : بلفظ الهی با نرمی و ملایمت با آنان رفتار نمودی و اگر تو تند و خشن بودی هر آینه از دور تو پراکنده میشدند .

معلوم میشود که این نرمش و ملایمت نقش اساسی در گسترش برنامههایش داشته است

مجید رشید پور

لااقل اگر عوامل دیگری نیز در این کار موثر بوده‌اند از همه مهمتر همان شیوه رفتار آن حضرت بوده است که بدان تکیه شده است و با الغاء خصوصیت میتوان چنین استنباط کرد که اصولاً نرمش و ملایمت یگانه عامل جذب و انجذاب است .

بامطالعه درآیات قرآن بخوبی مشهود میگردد که اصولاً راهنمایی و ارشاد انسانها و نفوذیابی در دل و جانها جز با نرمی و ملایمت امکان پذیر نیست و این راه و روش در همه ادیان الهی حکمفرما بوده است .

خداوند در سوره طه آیه ۴۴ بموسی و هارون میگوید با فرعون زمان که دعوی الوهیت کرده است با نرمی و ملایمت سخن بگوئید شاید او متذکر گردد : فقولاً له قولا لینا لعله يتذکر او یخشی .

پس از ذکر این مقدمه بخوبی آشکار می گردد که راه نفوذ معلم رعایت اصول اخلاقی است معلم از این رهگذر میتواند دل دانش آموزان را تسخیر کند والا با ارباب و تندوی و نمره میتوان شاگرد را تا مدت کوتاهی مطیع خود ساخت اما دل و جان او را هرگز نمیتوان تسخیر کرد .

ممکن است کسی بگوید معلم کارش درس دادن است او باید از نظر علمی غنی بوده با اصول و فنون کلاسداری آشنا باشد دیگر نیازی با اصول اخلاقی ندارد .

در پاسخ باید گفت اگر معیار سیستم

کشورهای عربی باشد آنان نیز معتقدند که پرورش از آموزش نمیتواند جدا باشد معلم در ضمن تدریس بطور غیر مستقیم شاگردان را پرورش اخلاقی میدهد و اگر ملاک منطق اسلام باشد در اینصورت باید گفت اسلام پرورش را برآموزش مقدم داشته معتقد است که اول باید انسان شد و سپس بکسب علوم پرداخت بنابراین هیچ معلمی نمیتواند از خود سلب مسئولیت کرده خویشتن را از پرورش اخلاقی شاگردان برکنار دارد ، از این گذشته آموزش منهای پرورش درحقیقت تیغ دادن درکف زنگی مست میباشد ، در دوره طاغوت آموزش تنها سلاح برنده ای بود که در دست عدهای بی ایمان افتاده مال و عرض مسلمانان بغارت میرفت اگر بیمار مستمند بی بضاعتی به پزشک مراجعه میکرد و امکان پرداخت حق ویزیت دکتر را نداشت از معاینه چنین فرد بدبختی خودداری بعمل میآمد زیرا تخصص خود را از کشوری بدست آورده که روح مادگیری در سرحدات امکان در آنجا حکمفرما بوده است و چیزی که در آنجا ارزش نداشته روح ایمان و اصول انسانی بوده است .

وقتی بگذشته های تحصیلی خود برمیگردیم و معلمان خود را از نظر میگذرانیم آنکه از همه بیشتر با اصول اخلاقی پایبند بود در نظمان احترام بیشتری دارد نه آنکه بهتر درس میداده است .

بقیه در صفحه ۳۴

فعالیت دسته جمعیت در مدارس

لزوم همفکری و همکاری فعال بین مسئولین مدرسه ، مربیان و معلمین با اولیاء دانش-آموزان از مسائلی است که مورد قبول و اقرار هر فردی است که مدتی را در مدارس بسا مشکلات و مسائل مختلف آن گذرانده باشد مخصوصا که کمبود امکانات و نیروی انسانی در حل و اجرای برنامه‌های آموزشی ، پرورشی ، فعالیتهای فوق برنامه ، بهداشتی ، تجهیزاتی و غیره را از نزدیک لمس کرده باشد ، علاوه بر موارد فوق ، ولایت و سرپرستی اولیاء بر فرزندانشان و لزوم هماهنگ شدن روشهای تربیتی در مدرسه و خانواده ، همچنین اطلاع آنها از حوادث و اتفاقاتی که در مدارس می‌افتد و چاره اندیشی برای رفع مشکلات تربیتی دانش-

محسن گلزاده

آموزان و . . . . . از مسائل مهم هر واحد آموزشی است .

باتوجه به موارد فوق در اهمیت این موضوع ابهامی باقی نمیماند ، اما آنچه که در موقع عمل نقاط ضعف و توقف وبی میلی را در این مسیر بوجود میآورد ، آشنا نبودن به جزئیات وظرائف رفتاری و چگونگی مشخصات اینگونه همکاریها و فعالیتهای دسته جمعی است ، از آنجا که سابقه فعالیتهای دسته جمعی سالم در کشور ما زیاد نیست و مردم را بکارهای فردی و شخصی عادت داده بودند ، بلکه رقابتهای ناسالم را نیز بوجود میآوردند ، ولذا کمتر روحیه همکاریهای صمیمانه دسته جمعی در مدارس و جاهای دیگر وجود داشته است ، وبالطبع افراد با خصوصیات و عوامل پیشرفت وادامه این نوع همکاریها کمتر آشنا بوده وهستند .

دراین مختصر گوشه‌ای از عوامل استحکام و استمرار فعالیتهای دسته جمعی را تحت عنوان همکاری اولیاء با مربیان یا انجمن اولیاء و مربیان مدارس - بیان میکنیم ، باشد که با خودسازی و توجه بیشتر دراین زمینه کارآئی و راندمان انجمنها وسایر کارهای اجتماعی را بالا ببریم .

۱- اعتماد واطمینان متقابل :

اولین مسئله‌ای که بایستی در هرجمع هماهنگ وفعال وجود داشته باشد ، اعتماد و

اطمینان متقابل افراد نسبت بیکدیگر است . درانجمنهای مدارس ، از یک طرف مسئولین مدرسه باید از بین کسانی انتخاب شوند که آشنا بوظائف آموزشی وپرورشی و توانا برانجام این وظائف باشند وعلاوه بر دانشآموزان ، نسبت به بالا بردن سطح فرهنگ ودانش اولیاء آنها نیز علاقمنند باشند واین برنامه را مکمل وموثر در به نتیجه رسیدن فعالیتهای خودشان بدانند . بطوریکه اولیاء دانشآموزان نسبت بوظیفه شناسی ووارد بودن آنها معنقد باشند و با اعتماد واطمینان بمسئول مدرسه فرزندانشان را بدست آنها بسپرنند ودر جهت اجرای بهتر برنامه‌های مختلف مدرسه صمیمانه با آنان همکاری کنند .

ازطرف دیگر انتخابات انجمنها با دقت و توجه بیشتری از جانب اولیاء دانشآموزان انجام شود تا بدور از هرگونه شک وتردید وشائبه‌ای افراد انتخاب شده مورد اعتماد واطمینان مسئولین مدرسه واکثریت اولیاء باشند تا ادامه همکاری را میسر گردانند .

۲- توجه به اهداف :

یکی از دلایلی که انجمنها را به بیراهه وتوقف میکشاند ، عدم توجه باهداف ووظائف افراد در انجمن ومدرسه میباشد که با دخالتهای بیجا در وظائف ومسئولینهای طرفین ویا پرداختن به مسائلی که درحدود

وظائف آنها نیست ، وقت وامکانات خود را بیهوده مصرف میکنند و چون به نتیجه دلخواهشان نمیرسند از ادامه کار دلسرد میشوند .

در حالیکه همیشه باید اهداف ووظائف اصلی را در مد نظر داشت و قسمت اصلی وقت و نیرو را در همان جهت مصرف کرد و برای سایر اشکالاتی که احيانا در هر مدرسه وجود دارد در مراحل بعدی باهماهنگی مسئولین مربوطه وقت‌گزاری شود .

۳- برنامه ریزی :

همراه با توجه همیشگی با اهداف ووظائف بایستی مشکلات را بررسی کرد واولویت ها را تعیین کرد وبتناسب امکانات ونیروها برای حل آنها برنامه ریزی کرد و برای بهتر به نتیجه رسیدن باید از نیروهای اعضای انجمن ، اولیاء و دانش‌آموزان ، معلمین مدرسه ، افراد معتمد و خیر محل ، موسسات خیریه و نهادهائی که داوطلبانه ویا مسئولانه بحل چنین مشکلاتی کمک میکنند یاری گرفت پس از توجه بااهداف ، وظائف و برنامه ، نکات زیر را در عمل بایستی رعایت کرد :

۴- توجه به آراء و عقاید دیگران :

" دیگران را در پذیرفتن رای خود ناچار مکن ، پس کسی که برای نظر خود مغرور و

مستبد شد هلاک میشود " .

" آراء خود را با یکدیگر تبادل کنید تا رای و نظر صحیح و درست انتخاب شود " .

ایجاد محیطی صمیمی و پرتفاهم از اولین نکاتی است که باید در عمل بآن توجه داشت تا هریک از اعضا با کمال علاقه و آرامش ، عقاید ، نظرات و پیشنهادات خود را ارائه کند ، تبادل نظر بعمل آید و بهترین فکر و راه حل انتخاب شود ، و همه اعضا برای اکثریت بعد از مشاورات و توضیحات کافی احترام بگذارند .

۵- توجه به موقعیتهای و تذکرات مناسب :

" تذکر و نصیحت در بین جمعیت باعث سرخوردگی و سرکوبی خواهد شد " .
" بد رفتار را با نیکویی رفتار اصلاح کنید و با گفتار نیکو بخوبیها دلالت نمائید " .
در طول مدت فعالیت شرایط و موقعیتهای اشتباهات و موانع مختلفی پیش می‌آید که هرکسی در مقابل این مسائل عکس‌العملی را نشان خواهد داد ، اما آنچه مهم است نحوه عمل و توجه به شرایط و موقعیتهای است تا تذکر و راهنمایی انجام شده موثر و مفید افتد در این مورد بایستی حتی‌الامکان بصورت خصوصی و غیرمستقیم عمل شود ، در حالیکه اگر بدون توجه و با روش نادرستی انجام شود ، اگرچه با حسن نیت تذکر داده شود ، نتیجه معکوس و غیرمطلوبی خواهد داشت .

وصمیمیت موجب بهبود و پیشرفت کار
و نتیجه گیری بهتر خواهد شد .

ضمناً بایستی توجه داشته باشیم که اشتباهات و برخوردهای نادرست دیگران را با خویشتن داری و بردباری تحمل کنیم ، تا هم بتوانیم باعکس العمل صحیح آنها را متوجه اشتباهشان بکنیم و هم موجب ادامه فعالیت و همکاری گردیم .

۷- استفاده از تجارب و جدیت کامل :

" کسی که تجارب و آموخته‌های عملیش زیاد باشد ، گمراهی و فریفتگی او کمتر خواهد شد " .
" کسی که از حداکثر نیرو و تلاش استفاده

۶- خویشتن داری و برخورد نیکوداشتن :

" کسی که در پاسخگوئی سرعت و رزد از پاسخ نیکو دور ماند " .
" سبب و باعث ایجاد محبت خوشروئی و برخورد نیکو است " .
" کسی که با مدارا و نرمش رفتار کند ، موفق خواهد شد " .

از عوامل مهم استمرار و موفقیت در کار جمعی ، نرمش و برخورد نیکوداشتن با سایر اعضا است ، زیرا که خوشروئی و ملاحظت علاقمندی به همکاری و پیشقدم شدن در کارهای خیر را تقویت میکند ، حتی در مورد کسانی که موظف با انجام کاری هستند ، مدارا

بقیه در صفحه ۳۵

لَا اِيْمَانَ لِمَنْ لَا اِمَانَةَ لَهُ

آنکه امانت دار نیست ایمان ندارد .

پیامبر اسلام (ص)

امانت داری یعنی چه؟

تمام عمرش یکبار خیانت کرده باشد باو خائن می توان اطلاق کرد با اینکه با یک بار امانت داری نمیتوان کلمه امین را بکار برد .
در سوره یوسف آیه ۵۲ یوسف پس از درخواست تشکیل محکمه داوری گفت اینکار را من انجام دادم تا عزیز مصر بداند من در پنهان به زنی خیانت نکردم .
ذَالِكْ لِيَعْلَمَ اَنِيْ لَمْ اَخْنِ بِالْغَيْبِ

بدیهی است این امانت داری راجع به ناموس بود در موارد دیگری از قرآن درباره همسران نوح و لوط پیامبر آمده که آندو نسبت بمقام نبوت و پیامبری همسرانشان خیانت روا دانسته افشاگری کرده اطلاعات و اخبار را در اختیار دشمنان قرار میدادند .

امین بکسی گفته میشود که بمال و عرض و ناموس کسی خیانت نکرده باشد رسول خدا در دوره جاهلیت و آغاز اسلام در امانت - داری آنچنان شهره بود که او را به محمد امین لقب دادند در برابرش کلمه خائن وجود دارد و بکسی اطلاق میگردد که بنوعی در مال و عرض و مقام و موقعیت شخصی خیانت روا داشته باشد .

دانشمندان ادبیات عرب کلمه امین را که صفت مشبیه است بکسی اطلاق می کنند که صفت امانت داری در او ثابت بوده و سالیان سال هرگز از او خیانت دیده نشده باشد و کلمه خائن که اسم فاعل است دلالت بر حدوث میکند یعنی اگر شخصی در

خداوند در سوره تحریم آیه ۱۵ میفرماید کانتا نحت عبدین من عبادنا صالحین فخانتاهما یعنی: دوسن ازبندگان ما که صالح و شایسته بودند همسرانشان بآندو خیانت روا میداشند.

مسائله خیانت گاه آنچنان ربرکانه و با مهارت انجام می‌گیرد که بسیاری از مردم از انجام آن غفلت می‌ورزند دل خداوند که باعماق دلها و نیت‌های افراد آگاهی دارد از آنچه که چشمان خائن انجام میدهند با اطلاع است در سوره آیه میفرماید يعلم خائنه الاعین و ما تخفی الصدور خداوند بدانچه که درسینه‌ها پنهان است و بچشمان خیانت‌کار آگاه است.

نشانه‌های ایمان راستین

از فرمایش رسول خدا (ص) که فرمود آنکه امانت‌دار نیست ایمان ندارد چنین استفاده میشود که اساساً فردی که امین نبوده خیانت‌کار است اصلاً ایمان ندارد چه ایمان با خیانت سازگار نمیباشد.

دربرخی از روایات معیاروملاک سنجش و ارزیابی شخصیت ایمانی افراد هیچگاه بر محور نماز و روزه و حج قرار داده نشده است و گفته شده که نمازوروزه پس‌از مدتی جزءعادات شده و ممکن است اصلاً ارتباطی با ایمان واقعی نداشته باشد در شناخت ایمان راستین باید براسنگوئی و امانت‌داری افراد نکیه کرد.

امام محمدباقر علیه‌السلام میفرمود: لا تنظر والی کثره صلوتهم و صومهم و کثره الحج . . . . . ولکن انظر والی صدق الحدیث و اداه الامانه

نمازهای زیاد و حج و روزه خنگیرید بلکه راستگوئی و امانت‌داری توجه کنید.

عده‌ای از دانشمندان اظهار عقیده کرده‌اند که منظور از نفی ایمان اساس ایمان نیست بلکه نفی ایمان کامل است ولی با همه اینها باز درجه و ترتیبی از ایمان دراتر خیانت کاری نفی میگردد.

امام جعفرصادق میفرمود: امانت‌داری آنچنان اهمیت دارد که خداوند تمام پیامرانی را که مبعوث فرمود دو صفت اساسی را دارا بودند اول راستگوئی دوم امانت‌داری لذا در قرآن تواءماً کلمه رسول با کلمه امین آورده شده است.

قال الصادق: ان الله لم یبعث نبیا حط الا بصدق الحدیث و اداه الامانه الی البر و الفاجر.

امانت‌قائل پدرم را برمیگردانم

نکته جالبی که از ذیل این روایت استفاده میشود اینست که در امانت‌داری چیزی که اصلاً مطرح نیست اینست که صاحب امانت چهکسی است پس بطور مطلق باید امانت‌ها را بصاحبان آن رد کرد خواه

بقیه در صفحه ۴۲

ن کودکان و نوجوانان

پیرامون مفهوم کلمه اخلاق و آنچه در جهت تربیت اخلاقی کودکان منظور نظر اعضاء این سمینار است ، قطعاً بطور مفصل صحبت شده ، بی مناسبت نیست در اینجا مفهوم رشد و رشد اخلاقی بیان شود .
تعریف رشد : رشد عبارت از تغییرات تدریجی و مستمر توأم با تکامل و پیشرفت است ، وجنبه‌های مختلف دارد که عبارتند از رشد جسمی ، روانی ، عقلی ، اجتماعی و اخلاقی .

رحمت‌الاصالحی

رشد اخلاقی چیست؟ کودک ابتدا نسبت با امور اخلاقی بیطرف است، خوش اخلاق یا بد اخلاق نیست و منظور از خوش اخلاقی یا بد اخلاقی آن نیست که در عرف مردم گفته میشود خود را نمیشناسد درکی از خود ندارد وجدان اخلاقی، یعنی تمیز بین خوب و بد در او به وجود نیامده معیاری حاکم بر رفتار او نیست. در اثر گرسنگی احساس نامطبوع دارد و در اثر سیری احساس لذت، از اینجا پایه و اساس شخصیت و رشد اخلاقی طفل ساخته میشود، اگر مدتی منتظر غذا یا شیر مادر باشد و دستگاه عصبی سالم داشته باشد بتدریج این احساس مطبوع یا نامطبوعی را میتواند در خاطر خود نگاهدارد، خوب و بد نیز همین احساس مطبوع و یا نامطبوع بودن است، کودک در این زمان تابع عواطف ساده است و عمل او جنبه اخلاقی ندارد.

وجدان اخلاقی کودک در اثر تماس با والدین و سایر بزرگسالان رشد میکند، در این جا لازم است اشاراتی به نقش والدین در زمینه رشد اخلاقی بشود.

نامحدود باعث میشود که فرق خوب و بد و سنجش و مقایسه برای کودک مفهومی نداشته باشد، سختگیری بی حساب هم همینطور است والدین وظیفه دارند اعمال خوب را تشویق و تائید کنند، اعمال مخالف میزان - های صحیح را مورد تنفر قرار دهند و اما میزانهای صحیح کدام است بحث جداگانه و اجمالاً در این سخن اشاره‌ای میشود، بمحض اینکه کودک، کم و بیش خوب و بد را تشخیص دهد، باید بتوسعه وجدان اخلاقی او همت گماشت اما متوجه باشیم که عمل ما یکنواخت باشد، حرف و عمل خوب همیشه برای طفل خوب باشد نه اینکه یکجا دروغگوئی را زشت و ناپسند بدانیم و باز جای دیگر دروغ بگوئیم و کودک شاهد باشد و توجیه کنیم که دروغ مصلحت آمیز است، کودک در رفتار خود ابتدا از والدین تقلید میکند و بعد از گروه همسن که ذیلاً چگونگی آن بیان خواهد شد.

نقش گروه همسن:

اینکه میگوئیم گروه همسن یعنی افرادی که از نظر سن و تاحدودی قدا و علائق و رغبتها مشابه هستند و فعلاً سخن از استعدادها و مشابهت آنها نیست و بیشتر روی علائق و رغبتهای تکیه میکنیم بدان جهت که بسیاری از نوجوانان و جوانان هستند با افراد گروه همسن که دارای رغبتها و علائق متفاوت هستند سازگاری ندارند، پس سن تنها مطرح

از سه سالگی به بعد و گاهی هم چند ماهی زودتر کودک متوجه میشود که بعضی از اعمال او مورد توجه و علاقه و برخی مورد تنفر والدین است، ارتباط والدین با کودک در رشد اخلاقی او تاثیر میکند، کودکانی که آزادی بی قید و شرط دارند و این امر ممکن است در اثر علاقه شدید والدین با کودک باشد در زمینه اخلاقی کمتر رشد میکنند، آزادی

نمود میزانهای گروهی در رفتار افراد در هر دوره شکل خاصی است ، قبل از بلوغ و در

نیست .
از احتیاجات اساسی اسان نعلق

دوره بلوغ بستگی افراد بگروه همسن زیاد است ، در این زمان میزانهای گروهی بشدت اعمال و رفتار فرد را کنترل میکند ولی هرچه فرد بیشتر رشد میکند تصمیمات خود را مستقل به معرض اجرا میگذارد در پنج سال اول زندگی بستگی کودک بخانواده محکم است و ارتباط گروهی بیشتر جنبه بازی دارد و ما میتوانیم در این سنین از طریق بازیهای ساده که جنبه آموزشی و اخلاقی نیز داشته باشد بچهها را بسوی همکاری و تعاون راهنمایی کنیم .

بچهها در این سن از همدیگر تقلید میکنند و این مطلب از جهت اخلاقی و آموزش مذهبی

و وابستگی بگروه است بجهدهائی که از گروه خودشان طرد میشوند یا نخواهند با آنها مناسبت داشته باشند خود را نالایق فرض میکنند و ممکن است اضطراب (بمفهوم صحیح روانی و تربیتی) در آنان ایجاد شود ، در سالهای اول زندگی پدر و مادر و برادر و خواهر افرادی هستند که بچه بآنها نعلق دارد ، افراد گروه همسن کمک میکنند تا کودک یا نوجوان بخویشتن شناسی برسد غالباً فرد متوجه رفتار خود نیست ، گروه اعمال او را در موقعیتهای مختلف میبیند و قضاوت میکند ، بستگی فرد بگروه در دوره های مختلف رشد تفاوت دارد همچنین

فوق‌العاده اهمیت دارد .

بندریج که بچه‌ها بزرگ میشوند دوست دارند بیشتر تمایلات گروهی را حفظ کنند ، اگر میان معیارهای گروهی و آنچه مورد قبول اعضای خانواده است ، تضاد حاصل شود ، بچه می‌خواهد آنچه مورد تمایل گروه است حفظ شود ، معیارها و میزانهای گروهی ناسن بلوغ در حال پیشرفت است میزانهای گروهی وضع بچه را در مقابل بزرگسالان مشخص میکند ، غالباً میزانهای گروهی با آنچه مورد توجه معلم و والدین است فرق دارد و گاهی مخالف آنها است میزانهای گروهی نشان وحدت و همبستگی آنها است و رعایت آنها از طرف بچه از شش سالگی به بالا دلیل تمایل بچه بدائی از والدین ، استقلال و پیروزی از کارهای قهرمانها و رهبران گروه است ، پیروی از این معیارها ممکن است در نظر بزرگسالان بی‌منطق جلوه کند اما این بیوندها در رشد اجتماعی و عقلانی و اخلاقی بچه‌ها در جهت مثبت موثر است و امکان دارد در جهت منفی نیز تاثیر داشته باشد .

وقتی بچه وارد دبستان میشود ، اولین عامل مورد توجه گروه موفقیت او در اجرای نقش جنسی است و منظور آن است که اموری را اجرا کند که از لحاظ دختر یا پسر بودن جامعه بعهده افراد قرار داده است .

در ابتدای ورود به دبستان بچه با دو دسته افراد روبرو میشود ، از یکطرف با افراد همسن خود که از لحاظ تمایلات ، لطفاً "ورق بزنید

احساس جمعی و یا جمع بودن در بچه‌های کوچک زیاد دوام ندارد و از طرفی میزانی هم ندارد و بیشتر تابع میزانهای بزرگترها است و از این جهت رابطه بچه در این سن با گروه جنبه اجتماعی ندارد جو عاطفی خانواده و طرز تربیت والدین در ارتباط کودک بسیار همبازیهای او تاثیر دارد ، شخصیت اجتماعی کودک قبل از ورود به مدرسه در خانه پایه‌گذاری میشود .

کودک در ارتباط با افراد همسن متوجه نظر والدین است و آنچه مورد نائید و تشویق ایشان باشد انجام میدهد ، بچه‌ها وقتی با دیگران تماس پیدا کردند منوجه میشوند که بعضی اعمال و رفتار آنها مورد نائید گروه است و بعضی مورد مخالفت ، و احیاناً با عکس‌العملهای شدید روبرو میشود ، در نتیجه مقداری از اعمال ثابت میماند و برخی دچار تحول و تغییر سریع میگردد ، اینجا است که هرچه زیربنای دینی و اخلاقی بچه‌ها محکم باشد بجای تحت تاثیر واقع شدن ، دیگران را تحت تاثیر قرار میدهند ، بچه‌هایی که پیشتر وقت خود را با سالمندان صرف میکنند در ایجاد ارتباط با افراد همسن دچار اشکال میشوند و گاهی نیز طرد میشوند بچه‌ها از مصاحبت با یکدیگر لذت ببرند و ارتباط و تفاهم مشترک میان آنها با ساسی صورت میگیرد هوش و جاذبیت شخص در ایجاد رفاقت میان کودکان موثر است .

رغبته‌ها و احتیاجات تقریباً با او یکسان هستند ، ایجاد ارتباط و هم‌آهنگی با این دسته برای بچه چندان دشوار نیست و مسرت بخش هم هست دسته دوم معلمان و اولیاء مدرسه هستند ، تجربیات و توقعات این دسته برای بچه شبیه والدین است و وضع آنها با گروه همسن تقریباً مغایرت دارد ، اگر معلم بصیر و آگاه باشد و در جهت گروه همسن اما بطرز شایسته و اخلاقی عمل کند بچه دچار اشکال نمی‌شود برای او تضاد حاصل نمی‌شود نظر باین که چند مرتبه کلیه تضاد را بکار بردیم مفهوم آنرا از نظر روانشناسی شرح می‌دهیم .

وقتی فرد در مقابل یک یا چند محرک ناسازگار قرار می‌گیرد دچار تضاد می‌شود ، گاهی تضاد در اثر برخورد میزانهای اخلاقی با تمایلات فرد حاصل می‌شود .

در موارد خاصی میان آنچه معلم انتظار دارد و آنچه گروه دیکته میکند اختلاف و تضاد موجود است .

رهبری گروه : معمولاً بچه‌هایی که از لحاظ هوش و آشنائی به مهارتهای اجتماعی و پاره‌ای خصوصیات دیگر بر سایر بچه‌ها برتری دارند ، نقش رهبری گروه را بعهدہ می‌گیرند پیروی فرد از رهبر گروه اجباری است ، دستور رهبر بدون چون و چرا اجرا می‌شود ، رهبری را افراد خوش خلق ، مسن تر ، بزرگتر با قدرت تخیل زیادتر بعهدہ می‌گیرند

چقدر خوب است که نقش رهبری را بچه‌هایی بعهدہ بگیرند که از دید دین و مذهب (اسلام و تشیع) تربیت کافی شده باشند .

رهبر عامل حل اختلافات گروه است ، او قضاوت میکند ، اختلافات را حل و فصل میکند پدر و مادر غالباً میل ندارند بچه‌های آنها از دستورات رهبر گروه پیروی نمایند و این امر سبب ناراحتی بچه‌ها می‌گردد گاهی هم کجرفتاری میکنند ، حالت بی‌اعتنائی بخود می‌گیرند و کارهای نهوآمیز که دلیل بر مخالفت با والدین است انجام میدهند ، گاهی ارزشهای مورد توجه سالمندان را به باد مسخره می‌گیرند اما آنچه را که مورد تأیید گروه است صحیح و اخلاقی می‌پندارند .

میزانهای سالمندان نمیتواند وسیله سنجش اعمال بچه قرار گیرد ، بچه در گروه احساس میکند که مشکلات بچه‌های دیگر هم مانند مشکلات اوست ، این امر تا حدی ناراحتی او را کاهش میدهد ، میبیند که بچه‌های دیگر هم در برخورد با والدین و معلم مثل او رفتار میکنند ، بچه بسیاری از احتیاجات را بوسیله گروه نامین میکند ، گروه فرصت ابراز شخصیت را برای بچه ایجاد میکند بآسانی برای رفقای خود حرف می‌زند ، توضیح میدهد و عقیده خود را ابراز میدارد ، بسیاری از خصوصیات اخلاقی را در گروه می‌آموزد ، طرز بروز و کنترل عواطف خود را می‌آموزد ، گاهی بانکای گروه تن بکارهای

تمسک به قرآن و نهج البلاغه توسط منافقین و منحرفین

درحقیقت تمسک به قرآن و نهج البلاغه برای کوبیدن اسلام و قرآن است تا راه را برای رهبران غربی و شرقی خود بازکنند و شما جوانان عزیز و سرمایه‌های کشور را برضد مصالح کشور خودتان بسیج نمایند ای جوانان عزیز هشیار باشید و با فکر و تعقل فعالیت این منافقین بلندگوی غرب و منحرفین بلندگوی شرق را بررسی نمائید.

بزرگترین دلیل بربطلان راه منافقین و منحرفین

امروز بزرگترین دلیل بربطلان راه آنان همبستگی تمامی نیروهای ضدانقلاب و کوشش همه آنان در مخالفت با جمهوری اسلامی است که خواست ملت می‌باشد و ملت مجاهد و شریف جان خود و فرزندان عزیز خود را فدای تحقق آن کرده و میکنند اینان همان اندازه در دعوی اسلامی بودن خود صادقاند که در دعوی مخالف با امریکا که اکنون صداقتشان در دامن غرب و طرفداری بی‌چون و چرای غرب از آنان به ثبیت رسید و همان اندازه در دعوی طرفداری از ملت راستگو که صداقتشان در کشتار خلق مستضعف و آتش‌زدن در اموال ملت و غارت بانکها ثابت گردید اینان از اول تا کنون اسلام را وسیله اهداف شوم خود کرده و قرآن و نهج البلاغه را بی‌بازی

گرفتند و جوانان پاکدل را به دام خود انداخته بودند تا جوانیشان را در راه اهداف استعماری آنان به تباهی کشند و باز ناکید میکنم پدران و مادران این کودکان معصوم و جوانان بی‌تجربه کوشش کنند و جوانان و عزیزان خود را از این مهلکه که دنیا و آخرت آنان را تباه میکند.

ملت باید جوانان و نونهالان را از شر منافقین امریکائی نجات دهند

نجات دهند و ملت مبارز و متعهد با هوشیاری و پشتکار جوانان و نونهالان را که سرمایه و مخازن ارزشمند کشورند از شر این منحرفین امریکائی نجات دهند فردا انشاء

— الله تعالی دبستانها و دبیرستانها و مراکز نوآموزها باز و بکار مشغول میشوند و بخواست خداوند بزودی شاهد بازگشائی دانشگاهها خواهیم بود و دانش‌آموزان بدانند که گوش‌دادن به مقاصد شوم منافقان و منحرفان آنان را از مدارس محروم خواهد کرد و اجازه اخلال در امور مدارس به کسی داده نخواهد شد از خداوند متعال بیداری و هشیاری هرچه بیشتر نسل جوانان را خواستار و رشد و تعالی علمی و اخلاقی آنانرا خواهانم.

والسلام علی عبادالله الصالحین

روح‌الله الموسوی‌الخمينی

۳۱ شهریور ۱۳۶۰

پرورش مسئولیت در

کودکان و حیوانات

وجود اسانهای سرد ویی نفاویسی که در
مدنی بی بند و بار ویی هدف غوطه میخورند
ناشی از تربیتی است که در آن احساس
مسئولیت مطرح نبوده است .
نااندک عمقی میتوان دریافت که علت
اساسی بی بوجهی به دردها و ناسامانیها
عدم نظارت عمومی ، وجود تکیه گاههای
بحثی خطرناک چون عیسی بدین خود
وموسی بدین خود به علت ناتوانی عمومی
نیست بلکه ناشی از بی مسئولیتی و بهتر
کوئیم فرار از مسئولیت وشانه خالی کردن از
زیر بار آن است .
حقیقت این است که ما مسئولیت خود را

در برابر مسائل و واقعیتها فراموش کرده ایم
آنچنان که کوئی اصلاً ما را نعهد و وظیفه‌ای
نیست .

آنکس که دور از مردم و تنهای تنها سرگرم
مکاشفات و استغراقات خویش است فردی بی-
تعهد است اگر چه یک الهی وارسته و یا یک
عارف بنام باشد .

آنکس که در گوشه میخانه و کاباره سرگرم
میکساری و بی‌غمی است بی مسئولیت است
اگر چه به ظاهر تحصیل کرده و بنام روشنفکر
باشد .

آنکس که در برابر دردها سرگرم ظاهر سازی
خویش و گرفتار درد بمن چه به توجه است
او هم بیمار است بیمار بی تعهدی و بی-
مسئولیتی .

و بالاخره آنکس که ایده‌های عالی را فدای
ایده‌های شیطانی کرده و برای بچاه انداختن
دیگران و نجات شخص خود نقشه میکشد و او
هم گرفتار است گرفتار بی تعهدی .

امروزه چه بسیار افرادی را شاهدیم که از
خود سلب مسئولیت میکنند تا از کشمکش‌های
ذهنی خود را رهائی بخشد و از قید بلاشها
و فعالیت‌های خسته کننده خویش را نجات
دهند .

و بالاخره در جهتی نباشند که منجر به
منعص شدن عیش‌شان گردد . فرار از
مسئولیت بجلوه‌های گوناگون است و در عین
حال برای خود آدمی بدون دلیل و بهیتر
بگوئیم بدون دلیل تراشی نیست .

بعضی مردم از مسئولیت میگریزند تحت
این دلیل تراشی که زمینه مساعد نیست ،
بعضی باین عنوان که اکنون مصلحت نیست و
بالاخره عده‌ای تحت این عنوان که دیگر
تلاشها موثر نیست .

بهر حال غرض شانه خالی کردن از زیر بار
تعهد است و گرنه آنکس که دید و بینش
انسانی دارد نمیتواند با هیچ بهانه‌ای آنی
خود را از مسئولیت دور و برکنار بداند .

دامنه این بی‌مسئولیتی حتی والدین را در
زمینه تربیت فرا گرفته و پدر و مادر از اینکه
فرزندان مسئول و معهد نمی‌پرورند متأثر
نیستند ، آنها معیارها را در سلامت و نقص
کودکان عوضی گرفته‌اند کمبودهای جسمی را
بحساب می‌آورند ولی کمبودهای اخلاقی و
روانی را نقص بحساب نمی‌آورند ، اگر مادری
فرزند خود را بر اثر حادثه‌ای دست و پا عاجز
و یا کور و کر ببیند بیتابی میکند و جزع سر
میدهد همیشه آندوهگین و دلشکسته است ولی
همین مادر از اینکه فرزندش دچار ورشکستگی
اخلاقی است و از لحاظ مسئولیت و تعهد
نارساست متأثر نیست و این در جنبه ارزیابی
از درک و فهم والدین و طرز برداشت و تلقی
آنها دردناک است .

در طریق ایجاد مسئولیت :

قبل از بررسی مسئولیت باید ببینیم
زندگی چیست و رابطه‌اش با وظیفه و مسئولیت
کدام است ؟ آیا زندگی با فکر بی تعهدی

دوکنده مهم در ایجاد مسئولیت :

برای انجام مسئولیت ناشی از وظیفه دو
بکنه اساسی است .

۱- تعالیم مربوط به مسئولیت اکسایبی
است و رمزارسال رسل درآوردن این تعلیمات
وهدایت بشر به انجام وظیفه خود خلاصه و
نبیین میشود .

۲- انجام مسئولیت تلاشی پیکیر ومدام ،
مجاهدت و عملی همیشکی لازم دارد و انسان
با کوشش دویا چند روزه خود برئی الذمه
نمیشود .

پرورش مسئولیت :

براین اساس که تصویر شد مسئولیت
مهمترین شغل ووظیفه ماست ، وظیفه‌های که از
بدو زندگی تا مرگ همراه ماست وهیچگاه از
ما جدا شدنی نیست ، بدین سان باید
بگونه‌ای با ما همراه باشد که درآن احساس
رنج نکنیم ویا کمتر احساس درد کنیم ، واین
کار نیاز به عاملی بنام تربیت دارد .

تربیت بمفهوم تعالی ورشد ونمودادن از
هدفهای عمده هر مربی است وما را ازاین
تعالی دو مفهوم ومقصود است .

۱- هدایت فرد بسوی غایاتی اندیشیده و
اهدافی که سزاوار مقام وطبیعت انسانی باشد
۲- همراهی ومعاونت کودک ، بدنگونه که
دست او را بگیریم ویا پای او وی را به نقطه
مورد نظر برسانیم ، بعبارت دیگر در
رساندن طفل به هدف مداخله مستقیم

وبی مسئولیتی سازکاری دارد یانه ؟

درباره زندگی تعاریف واطهار نظرهای
بسیاری شده است :

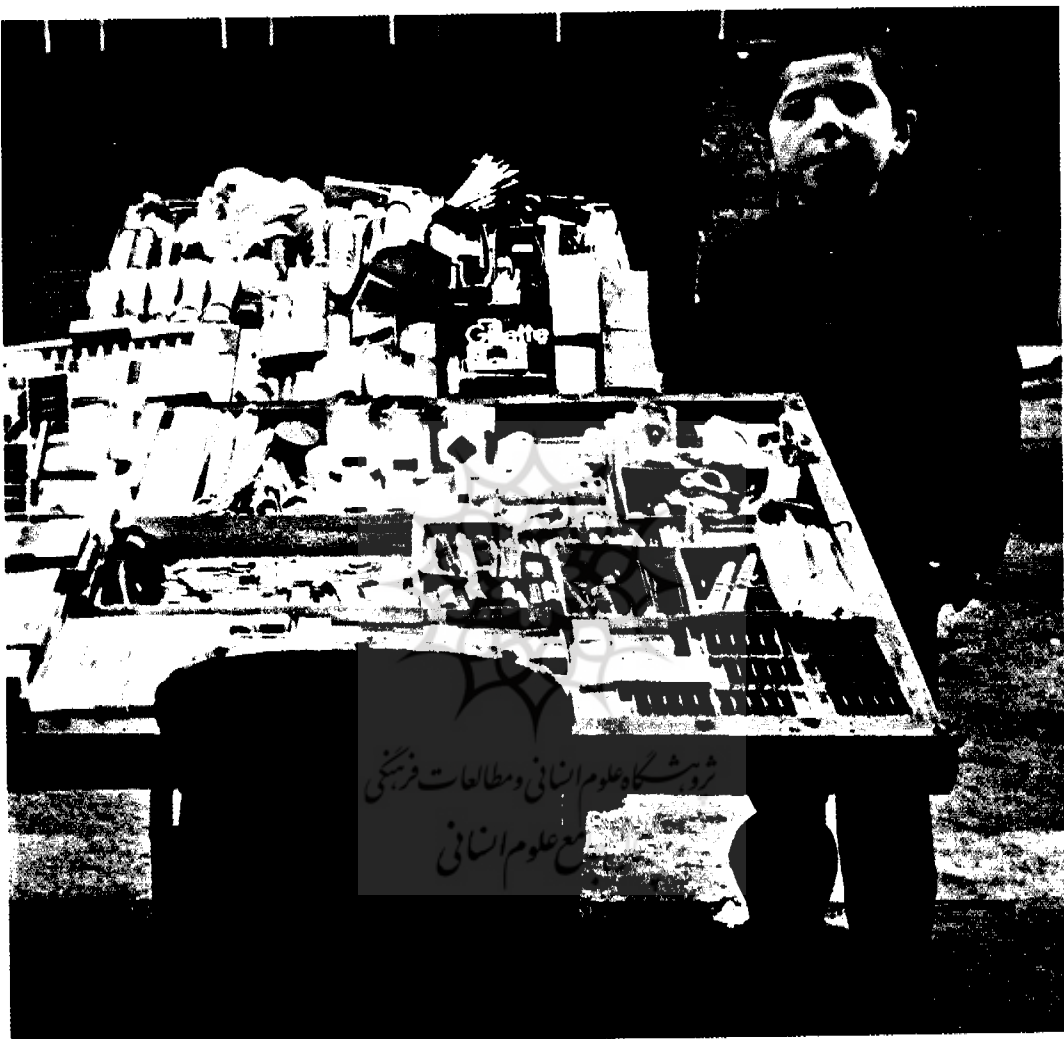
گروهی آن را خواب وسراب خوانده‌اند .
عده ای آنرا جریانی بی هدف ذکر کرده و
کوششها را براساس هرچه پیش‌آید خوش‌آید
استوار میدانند .

بعضی آنرا برنامه‌ای نوام با رنج وشکنج که
آدمی مجبور به تحمل آن باشد ذکرکرده‌اند
ولی اگر بخواهیم زندگی را با بینش
اسلامی تعبیر واز آن تعریف کنیم باید
بگوئیم زندگی چیزی جز وظیفه نیست ،
وظیفه‌ای که آدمی در برابر خود ودیگران
دارد وآن از زندگی وحیانش هرگز جدا
شدنی نیست ، وقتی زندگی وظیفه باشد
آدمی نه بهنگام قدرت ودارائی از خود بی
خود است ونه در موقع تهیدستی بیقرار ،
نه در برابر مشقات دلشکسته است ونه در
برابر دردها ونابسامانیها بی تفاوت .
وقتی زندگی وظیفه باشد تلاشها جهت
دارد ، آدمی حاضر است با امانتداری در
فقر زندگی کند وآقائی با خیانت را که نوعی
بردگی است نپذیرد .

مسئولیت ناشی از این احساس است کسه
زندگی را وظیفه‌ای بدانیم ودرآنصورت است
که مفهوم موقعیت ، سعادت ، پیروزی در
انجام وظیفه ویا مسئولیت خلاصه میشود .

زده‌اند - انا عرضنا الامانه على السموات و
الارض والجنال فابين ان يحملنها فاشفقن
مسيها وحملها الانسان .

نداشد باسليم ، بلکه شرايط وامكانات رشد را
فراهم آوريم .
شك نيست كه از مهمربين غايات ، پرورش

شوشكاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
مجمع علوم انسانی

انسان بی مسئولیت شیئی است بی ارزش و
یا حیوانی است منکلم ، ضاحک ، گروه جو
و قرآن میگوید بل هم اضل .
این که گفتیم تعالیم مربوط به مسئولیت

ایجاد روح مسئولیت در فرد است ، امری
که انسان بشرط واجد بودن آن انسان نامیده
میشود و بار آن آنچنان سنگین که دیگر
آفریده‌های خداوندی از پذیرش آن سرباز

تعریف تربیت

مفهوم تربیت در دایره وسیع شامل حال تمام موجودات زنده میگردد که متناسب آمادگی فطری و استعداد اولیه خود در اثر مراقبت و تربیت عملا بامتیازاتی نائل آیند که قبلا بصورت استعداد بالقوه در نهاد خود داشتند ، یعنی در اثر تربیت و مراقبت لازم استعداد های نهفته را کشف و تقویت و ظاهر نموده و تا سرحد شکل گرفتن مراقبت کرده و پرورش دهند تا در جهت مثبت بنوانند منشاء اثر گردند .

بنابراین اگر عنوان " تربیت " را اختصاص بانسان یا حیوان معینی نداده و بطور اعم در نظر بگیریم باید اعتراف نمود که در چنین شرایطی نه برای " تربیت " به معنی اعم معنائی میتوان پیدا کرد و نه

نظرگرفتن هدف غائی و نهائی و گذشته از جنبه‌ها و موارد اختصاصی آن ، تعریف جامع و کاملی را بدین شرح در نظر میگیریم :

" تربیت " عبارتست از پرورش و تقویت استعداد‌های مثبت تا سر حد کمال ممکنه و ایجاد هماهنگی لازم در بین آنها ، همراه با تضعیف استعداد‌های منفی تا بسرحد انهدام ممکنه از وجود .

ممکنست در توجیه استعداد‌های مثبت و منفی اختلاف نظرهایی بوجود آید و برای احتراز از آن یادآور میشویم که استعداد‌های مثبت و منفی استعداد‌هایی هستند که میتوانند انسان یا موجود زنده را در حد فاصل دو قطب متضاد مفید و مضر ، نیک و بد ، زشت و زیبا ، خیر و شر ، صلاح و فساد ، نقص و کمال ، و بالاخره حق و باطل بحرکت درآورده و از بی‌تفاوتی خارج سازند .
تعریف اخلاق :

اگر خواسته باشیم " تربیت " را بدان معنی که در افکار عمومی بیش از همه مورد توجه بوده و بلکه مورد نیاز جامعه انسانی است تعریف کنیم که عبارتست از تربیتی که شامل ارشاد فکری و جنبه‌های اصلاح اخلاقی در انسان میگردد ، در چنین شرایطی معنی " تربیت " از دایره بسیار وسیع عام آن در جهان بیولوژی جدا شده و در دایره محدودی از تعدیل صفات و حالات و خصوصیات روحی و

میتوان انواع مختلف تربیت را تحت یک عنوان بیان نمود و یا برای هدفی ثابت در نظر گرفت (مثلا تربیتی که برای اجرای عملی یا ایجاد خصلتی صورت پذیرد) ، زیرا برای انواع موجودات زنده به‌شمار انواع استعداد‌های گوناگونی وجود دارند که برای پرورش هر یک از آنها روش عملی جداگانه مخصوص بخود باید پیش گرفت ، مانند اینکه سگ گله را برای محافظت و صیانت گله ، و سگ شکاری را برای شکار حیوانات ، و اسب را برای سوار شدن یا کار معینی انجام دادن و یا حیوانات گوناگون دیگری را برای کارهای معینی تحت برنامه منظم و مراقبت‌های لازم تربیت نمایند ، و امروزه تربیت نرم تنانی چون کرم خاکی وحتى تک سلولی‌هایی مثل آمیب نیز در بیولوژی (زیست شناسی) برای خودجائی باز کرده است .

چنانکه قبلا نیز اشاره شد در رشته‌های علوم تربیتی و روانشناسی و سایر علوم کلاسیک مربوطه ، " تربیت " را بصورت مختلف تعریف کرده‌اند که نه تنها معنی و مفهوم واحد و معینی را بدست نمیده‌ند بلکه مفاهیمی در جهت مخالف هم بوجود آورده و هرگز حول محور هدف واحد اساسی دور نمیزند که نقل یک یک آنها موجب اطاله کلام میگردد ، بنابراین تربیت را در علوم کلاسیک بهر نوعی توجیه نموده‌اند کاری بدان نداشته و بدون قبول و یا تقلید کور-کورانه از مکاتب مختلف موجود تنها با در

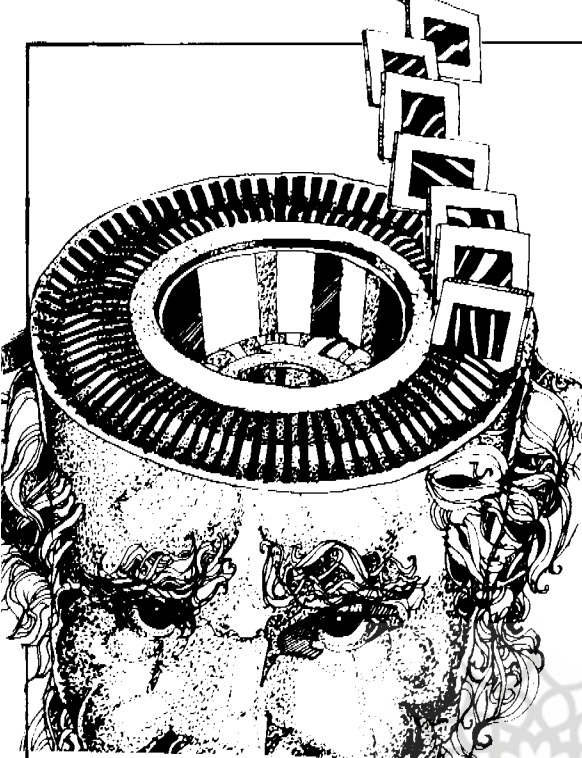

اخلاقی انسان خلاصه میشود یعنی از مجموع جهات موضوع در زمینه زیست‌شناسی، تنها جنبه خاص آن در زمینه روانشناسی مورد توجه قرار میگیرد چرا که در روابط انسانی و به لحاظ آثار و نتایج مفید و مثبت حیات فردی و اجتماعی، تربیت در زمینه اخلاقی بمراتب از سایر جنبه‌های تربیتی از نظر استعداد‌های جسمی و روحی مربوط با ایجاد توانائی انجام امور عادی (یا مربوط بتربیت متخصص در رشته‌ها و حرفه‌ها و علوم و فنون و هنرها و حتی بالاتر از همه پرورش استعداد-های خارق العاده از نظر ایجاد نوع در افراد استثنائی) مهمتر و موثرتر است زیرا اگر تربیت در تمام جنبه‌ها و در کلیه جهات مختلف از استعداد‌های جسمی و روحی انسان منشاء اثر بوده و تمام استعداد‌های انسانی را تا بسرحد کمال ممکنه برساند، اما تنها در همین هدف غائی و نهائی مهم یعنی تربیت از نظر اخلاقی نقشی نداشته و از طریق ایجاد هماهنگی در اجزاء خلقی در ایجاد اعتدال روحی و اخلاقی لازم غافل بوده و یا عاجز بماند، توان گفت که در اثر کثرت زیانها و خسارات مادی و معنوی حاصل از این نقیصه بس مهم و چشمگیر، آثار مفید و مثبت تربیت در جهات و جنبه‌های مختلف دیگر، در حکم عدم است و یا بلکه در مرحله‌ای بعلت استخدام تمام آن جنبه‌های مثبت در همین جنبه منفی (عدم تربیت اخلاقی) منشاء

بزرگترین لطمات و خسارات برای فرد و جامعه خواهد بود!! و یا بعبارت دیگر آن چنانکه بشر، بخصوص در عصر حاضر از فقر و فقد جنبه‌های اخلاقی و انهدام صفات و امتیازات و مواهب روحی و معنوی و بالاخره از فقر مزایای "انسانی" بمفهوم واقعی کلمه در زحمت بوده و هرگز نمیتواند از حاصل تربیت متخصص و پرورش نوع برخوردار بوده و از انسانها با فراغ خاطر و آسودگی فکر معنی واقعی بهره مند گردد، برعکس بشر گذشته قبل از پیدایش چنین تمدنی، از فقدان انواع و مشاهیر عالم علم و تکنیک و عدم متخصص در علوم و فنون و هنرها (در اثر برخورداری از تربیت اخلاقی در دامن مکاتب آسمانی وادیان) آنچنان دچار زجر و شکنجه نبوده و اینقدر از وجود هموع دانشمند و توانا اما محروم از جنبه‌های اخلاقی و انسانی درد سر نمیکشید.

گراف فون پلاتن در این باره میگوید: "دانشمندان هر یک در عصر و محیطی زندگی میکردند و میکوشیدند تا تربیت را بروفق مقتضیات عصر و محیط خود تعریف کنند، بیش از همه باید انسان بوسیله تربیت اخلاقاً اصلاح گردد و گرنه هر قدر باهوشتر شود بهمان درجه نیز بیشتر قادر بانجام اعمال زشت میگردد".

بنابراین ناگفته خود پیداست که چرا در بادی امر قبل از همه از عنوان "تربیت" تنها مفهوم اخلاقی موضوع در اذهان عمومی

(عوام و خاص) نداعی شده و بیش از همه ، افکار خود بخود بدان هدف مقدس معطوف میگردند ، یعنی از همین بذل توجه کامل آگاه و یا ناآگاه مردم بمفهوم تربیت در زمینه اخلاقی ، طی اعصار و قرون و در تمام تمدنها در کمال وضوح درجه نیاز افکار عمومی و انواع فرهنگها و تمدنها به هدفهای اساسی تربیت از دیدگاه اخلاق ، خود بخود نمایان و مسلم میگردد .

اینک ما در بحث خود از جنبه‌های اعم موضوع " تربیت " صرفنظر کرده و جنبه‌های اخص موضوع (که در اخلاق خلاصه شده و هدف اصلی در طرح این موضوع بشمار میرود) میپردازیم .

اگر مفهوم " تربیت " را از لحاظ اخلاق در نظر بگیریم بدین مضمون تواند بود که تربیت از نظر اخلاقی در حقیقت مراقبت و پرورش جنبه‌های مثبت و صفات کمالیه روحی است بمنظور ایجاد اعتدال و هماهنگی لازم مابین اجزاء صفات و خصوصیات روحی و امتیازات خلقی و ادامه این مراقبت تا بسرحد ملکه شدن امتیازات مذکور ، ملکه شدن صفات و امتیازات خلقی عبارتست از انتقال عمل " مراقبت " موقت از شعور ظاهرری بشعور باطنی و کنترل دائمی و ناخودآگاه آنها ، بمنشاء شعور باطنی ، بدین معنی که وقتی پس از حصول علم و اطلاع از افراط و تفریطهای خلقی (بمنشاء موروثی یبسا اکتسابی) ضرورت اصلاح و تعدیل صفات

و حالات و اجزاء خلقی برای شخص (یامربی) مسلم گردید برای تعدیل و کنترل افراط و تفریطهای موجود ، در وهله اول لازم است بمنشاء عقل واراده و شعور ظاهری ، سعی و بذل توجه صورت گیرد و وقتی برای مدت مدیدی این مراقبت آگاهانه ادامه یافت در چنین شرایطی کنترل یا " مراقبت " از حالت شعوری میتواند بحالت لاشعوری یا ناآگاهی (یامنشاء شعور باطنی) درآید که در این مرحله حتی در صورت فراموشی یا اشتغال ذهن نامور دیگر (فراموشی یا اشتغال در شعور ظاهری) نیز این مراقبت صورت گرفته و در ردیف تلقینات از طریق شعور باطنی منشاء اثر گردد .

امام جعفر صادق علیه السلام غلام خود را برای انجام کاری بیرون نرساند پس از گذشت زمانی خود امام بدسال غلام روان کردید ملاحظه کرد که غلام در زیر سایبانی باسراحت پرداخته خواش برده است حضرت نزدش نشسته شروع بناد زدن نمود بدت ربانی گذشته غلام از خواب بیدار شده ملاحظه کرد که امام (ع) بالای سراو نشسته و او را باد میزند امام برای آنکه غلام سه شرمده کی نیفتد فرمود ای غلام شبهای تو در اخبار نوست میبوانی باسراحت بپرداز و اما روزهای تو در اخبار دیگران است .

این یک نمونه بارز از رفتار انسانی است که با بردهای انجام گرفته که از نظر معیار و ملاکات اجتماعی هیچگونه ارزش وارجی را دارا نبوده است .

بنابراین اگر بخواهیم معلم نمونه‌ای بوده و در دل شاگردان نفوذ کرده باشیم باید بکوشیم رفتارمان انسانی باشد و باکمال مهر و سخنت با آنان رفتار کرده لغزشها و اشتباهات آنان را در گذشته نادیده بگیریم و بدانیم که شاگردان با اینکه کودکان خودسال هستند ولی با همه اینها رفتارهای اخلاقی و انسانی معلمان را درک کرده در دل خود برای آنان احترام و شخصیت فوق العاده‌ای را فائل خواهند بود و باز فراموش نکنیم که هدف اساسی رسول اکرم (ص) از آن همه تلاش و کوششها همانا زنده نگه داشتن مکارم اخلاق و خصلت‌های انسانی بوده است .

در جمعی از معلمان سخن از معلم نمود میان آمد یکی از همکاران چنین نقل کرد گفت در فلان مدرسه ملی که بودم مدیری داشت که خود ساخته بود از شهرستان سیهران آمده با رنج و مشقت‌های فراوان تحصیلات خود را تا درجه دکتری بیابان رسانیده و مدیریت موسسه فرهنگی را عهده دار شده بود علاوه بر مدیریت در مواردی هم تدریس میکرد روزی یکی از شاگردان کلاسش بسرکشی و عصیان اقدام کرده آنچه که شایسته نبود درباره معلم و مدیر نمونه ما بریان آورد همه شاگردان در انتظار بودند که ببینند مدیر مدرسه چه نوع عکس‌العملی از خود نشان خواهد داد .

پس از آنکه آن شاگرد همه حرفهایش را زد معلم نمونه با منانت و آرامی گفت با شما باید از کلاس بیرون بروید یا من باید بروم اگر من از کلاس بیرون بروم حقوق شاگردان ضایع میشود با این سخن شاگرد از کلاس خارج شده معلم تدریس خود را دنبال کرد روز بعد همه شاگردان در کلاس نشسته بودند دیدند که مدیر مدرسه با جعبه شیرینی وارد کلاس شده از شاگرد سرکش عذرخواهی کرده شیرینی‌ها را میان شاگردان تقسیم نمود همه میدیدند که چگونه اشک حسرت از چشمان آن شاگرد سرکش جاری بوده از خجالت سرخود را پایش انداخته است .

کند به‌نهایت خواست و منظوری خواهد رسید .

استفاده کردن از تجارب و آزمایشاتی که در عمل پیش می‌آید و همچنین یاری گرفتن از افرادی که در عمل تجربه‌های سودمندی بدست آورده‌اند ، میتواند در انتخاب راه‌های مفید و موثرتر جمع را کمک کند ، مغرور نبودن به اطلاعات نظری ، قدرت پیش‌بینی و پیشگیری از مشکلات آینده ، فریب ظاهر امور را نخوردن و " دوبار از یک سوراخ گزیده نشدن " از جمله فوائد استفاده از تجارب و آموخته‌های عملی است .

همچنین باید توجه داشت که برنامه‌های پیش‌بینی شده ، در صورتی به نتیجه مطلوب خواهد رسید که با جدیت کامل برای نامین آنها تلاش شود ، که این مسئله با استفاده از حداکثر نیرو و امکانات جمع و نیز سایر افراد علاقمند و داوطلب میسر خواهد شد . در غیر اینصورت اگر پس از مدتی زحمت و فعالیت بدلائل مختلف سستی و دل‌سردی بوجود آید موفقیت حاصل نشده و مهم‌تر از آن باعث سرخوردگی و بی‌توجهی سایرین به فعالیتهای جمعی و اینگونه همکاریها خواهد شد ، ولذا برای اطمینان و علاقمندی دیگران باهمیت و تاثیر فعالیتهای دسته جمعی بایستی هرکس حداکثر تلاش خود را در جهت رسیدن باهدف بعمل آورد ، تا هم به

نتیجه مطلوب برسند و هم دیگران را تشویق بشرکت و فعالیت نمایند .

۸- محاسبه و رسیدگی به برنامه‌ها و فعالیتهای :

" بحساب خود رسیدگی کنید ، قبل از آنکه مورد حساسی قرار گیرید و اعمال خود را ارزیابی کنید قبل از آنکه مورد ارزیابی قرارگیرید " .

هرچند مدت یکبار رسیدگی بکارهای انجام شده ، اشتباهات ، نواقص ، کم کاریها ، و همچنین تشویق ازاعضاء فعال ، پیشقدم ، خیر و مبتکر بعمل آید و احیانا بررسی مجدد برنامه‌های آینده با استفاده از تجربه‌های بدست آمده و تغییر دادن آن در جهت مفیدتر و عملی تر بودن نیز انجام شود ، آنچنانکه هر لحظه آماده ارائه بیان فعالیتها و دفاع از کارهای انجام شده و برنامه ریزی آینده باشیم .

ضمنا توجه به چند نکته ظریف و دقیق دیگر نیز ضروری است تا جلسات و برنامه‌های انجمن با تفاهم و صمیمیت بیشتری برقرار شود و نتایج مطلوبتری گرفته شود .

الف : نیکوترین رفتارها دورترین آنها است از لجاج .

اجتناب از جدل و لجاجت مخصوصا در مورد مسائلی که اهمیت کمی دارند و یا اطلاع و آگاهی کافی در آن موارد نداریم .

بقیه در صفحه ۴۳

اگر هر کدام در چارچوب خود براساس نقش محول یا محقق کار نکنند چرخ جامعه نیکو نمیگردد ، وهم چون انومیلی میشود که یک پیچش کار نکند در آن صورت تصادف و تصادم است ، نتیجدهاش ویرانی و تباهی است و خطرش دامنگیر همه است .

اصولا جامعه بهنگامی زنده است که در آن هرکس بعنوان یک عضو موثر مسئولیت خود را در آن بشناسد و عمل کند و نیز ارتقاء هر کشور بسته به مسئولیت شناسی اعضای ملت است - در کشوری که مردم وظیفه خود را ندانند و عمل نکنند امید به خیر و سعادت آن کشور نیست .

از سوی دیگر مسئولیت شناسی در جامعه باعث تنظیم روابط اجتماعی و انسانی میشود ، براساس آن افراد خود را نسبت به هم و ایسته احساس میکنند و بگونه‌ای سلیم و انسانی با دامه حیات میپردازند .

از لحاظ مذهبی : زندگی را وظیفه معرفی کردیم و تمام جوانب آن از ادامه حیات فردی و جمعی تشکیل خانواده ، پرورش فرزند بحساب آن میآید ، بدین سان آنچه را که خود بعنوان مسئولیت پذیرفیم باید به فرزند خود منتقل کنیم .

اساس فکر ما در ایجاد و پرورش مسئولیت این است که :

اولا کودک ملک خدا و امانتی از او در دست ما و خود و دیگران است - در جهت دادن این امانت بسوی مدارحی که صاحب

یادگرفتنی و اکتسابی است سخنی است روشن انبیاء الهی میآیند و خطوط اصلی این مسئولیت را ترسیم میکنند و آنرا بوی میآموزند (یعلمهم الكتاب و الحکمه) بوی را وادار بر رعایت آن میکنند .
ضرورت پرورش مسئولیت :

بحث این است که آیا لازم است مسئولیت بعنوان یکی از غایات تربیتی با افراد آموخته شود یا نه ؟ گمان میکنم با آنچه که گذشت پاسخ این سؤال مثبت باشد ، ولی ما ذیلا ضرورت آنرا از دیدهای گوناگون نیز مورد بررسی قرار میدهیم .

از لحاظ فردی : پرورش مسئولیت از لحاظ فردی ضروری است از آن باب که هر کودکی برای سلامت زندگی حال و آینده اش نیازمند است مسئولیتها و تعهداتی را پای بند باشد - براساس آنچه که می بینیم و مشهود ماست بی بند واری اگرچه همراه با خوشگذرانی باشد سعادت آفرین نیست - گذران زندگی بر این روش که دلم میخواهد نمیتواند ما را بخوشبختی سوق دهد - کودک نیازمند است از همان دوران کودکی خود را به مقرانی پای بند و باصولی وابسته و بانجام اموری معهد بداند و این ضروری زندگی حال و آینده اوست .

از لحاظ اجتماعی : افراد هر جامعه همچون پیچ و مهردهای ماشین اجماعند که

امانت خواسه است کودکان را حقی ووالدین
و دیگران را تکلیفی است .

ثانیا اطفال اگرچه امروز کودکند ولی جزو
جامعه‌ای هستند که باید روابط و اصولی برای
همزیستی و بهزیستی بر آن حاکم باشد و طفل
باید برای عضویت در آن جامعه مذهبی
والهی و حتی بهتر بگویم جامعه ایدئولوژیکی
آماده گردد .

بطور خلاصه باید بگوئیم پرورش مسئولیت
ضروری است از آن باب که در جامعه بدون
احساس مسئولیت نه صداقتی است و نه سسه
فداکاری ، نه امانت است و نه جانبازی ، نه
پاکدامنی است ، نه عشق است ، نه احساس
منشاء تعالیم مربوط به مسئولیت :

ریشه مسئولیت پذیری فطری است زیرا
آدمی بحکم عقل و وجدان خود را موظف به
انجام برخی از اعمال و رفتار در طول حیات
می بیند و این خود زمینه‌ای برای احساس و
پذیرش مسئولیت است .

اما تعالیم مربوط به مسئولیت را از کجا اخذ
کنیم :

عده‌ای فائلند که باید از علم و تجربه اخذ
شود : اما در بررسیهای مربوط باین نظر در
میابیم که این امر عقلانی و علمی نیست زیرا
اولا - علوم در طریق تکاملند و قدر
متیقنی که لااقل برای یک دوره حیات آدمی
قابل اعتماد و اتکا باشد در دست نیست .

ثانیا - علوم بر مبنای حس و تجربه‌اند و

بسیاری از مسائل مورد نیاز و استناد انسان او
را از دسترسی حس مخصوصا مفاهیم مجرد و
جنبه‌های صافیزیکی ، بعلاوه باید خطای
حواس هم مورد نظر باشد .

ثالثا - برداشتها ، تلقی‌ها و دریافتهای
علمی عالمان صورت واحدی ندارد و بنا بر این
تبعیت از نظر یکی از آنها نمیتواند قانع
کننده و اجتناب ناپذیر باشد و بعلاوه نتیجه
دوری و پراکندگی است .

رابعا - آینده نگری علوم بمانند آگاهی
آن از قبل جای تردید است و اظهار نظرها در
حد احتمال و شک است .

و دلائل دیگری هم از نارسائی علم
تجارب چون محدودیت جولانگاهش ،
و دوری از انعطافش مطرح است که ذکر همه
آنها در این بحث امکان پذیر نیست .

اما نظرات فلاسفه و صاحبان مکاتب هم
نمیتوانند قابل اعتماد باشند از آن بابت که
آگاهی اغلب آنها از طریق فوق و یا مبتنی بر
مبانی استدلالی قیاسی است امری که در

مسائل انسانی کمتر قابل ارزش است صاحبان
مکاتب اشتباه کارند ، بینش فلسفی آنها آن

چنان عمقی ندارد که آئینده را آنچنان ببینند
که گذشت زمان نتواند بر آن انگشت بگذارد
و نیز در دیدن ابعاد وجود آدمی دچار
اشباهات بزرگ شده‌اند و نتیجه همین است

که می بینیم ، مکتبی مکتب دیگر را می بلعد
و باصنه‌های آنها را رشنه و تخ میکند .

بدو بناموزیم ؟

برای پاسخ باین سؤال لازم است ببینیم که براساس بنش اسلامی برای حال و آینده جامعه خود بجه نوع انسانهایی نیازمندیم ؟ ما برای داشتن یک جامعه انسانی نیازمند به اساسی هستیم که لافل :

درحسد فردی :
خود را بنساهد وه ارزش خویش واقف باشد .

خود را دوست ندارد و برای خود شخصیت و احرامی قابل باشد .

زندکیش را براساس یک ایدئولوژی راستین بنا نهد .

راد خوب ریسن را بداند و زندگی را مدت بنارد .

به پای خویش اسوار باشد نه بنای دیگران باز زندگی خود را خود بردوش کشد .

خود را مسئول حفظ آزادی و شرف و عقیده خود بداند .

قانون شناس و عامل به قانون و مقررات حق باشد .

در راد هدف اسقامت و ایسادکی به خرج دهد .

در مسابقه انجام وظیفه کوتاه نیاید .

اسقلال فکری و عملی خود را از دست ندهد .

قدر خود و کتبار و وعدههای خود را بداند اگر اندیشیده آری گفت بانه در پای آن تا حفظ جان نبایستند .

تعالیم مربوط به مسئولیت باند از سوی خدا باشد . خدائی که آفریدگار بشر است این امر مورد نائید عقل و فطرت است . زیرا این دو میگویند سارندد ماشین آحق و اولسی به اظهار نظر درباره آن از دیگران است و وجود ما را خدا ساختد ، بیج و مهردهای وجود ما را او بوجود آورده است . و او در تعیین وظائف این مهردها صاحب نظر بر است و نظر و دسنورش بشتر قابل تبعیت است .

بخشی از تعالیم ربانی در رمینه اخلاق است که موضوع آن بحث و بررسی درباره تعهدات فردی و جمعی انسان ، خیر و شر ، وظائف و مسئولیت هاست ، جهت این تعالیم خیر و صلاح بشریت و برای احرام با انسانیت است .

برهمن اساس بحث درباره مسئولیت از یک سو بحث مذهبی است و از سوی دیگر بحث اخلاقی و از جهت سوم بحث تربیتی و روانی اظهار نظر درباره آن باید از سوی کسی باشد که ضمن آئیده نکری و عمق در آن بدخواه نباشد وه کفه انبستین زیرک باشد و حسود نباشد و چنین وجود کجتر خدا بدست پس منشاء تعالیم مربوط به مسئولیت باید از سوی خدا باشد و بس .

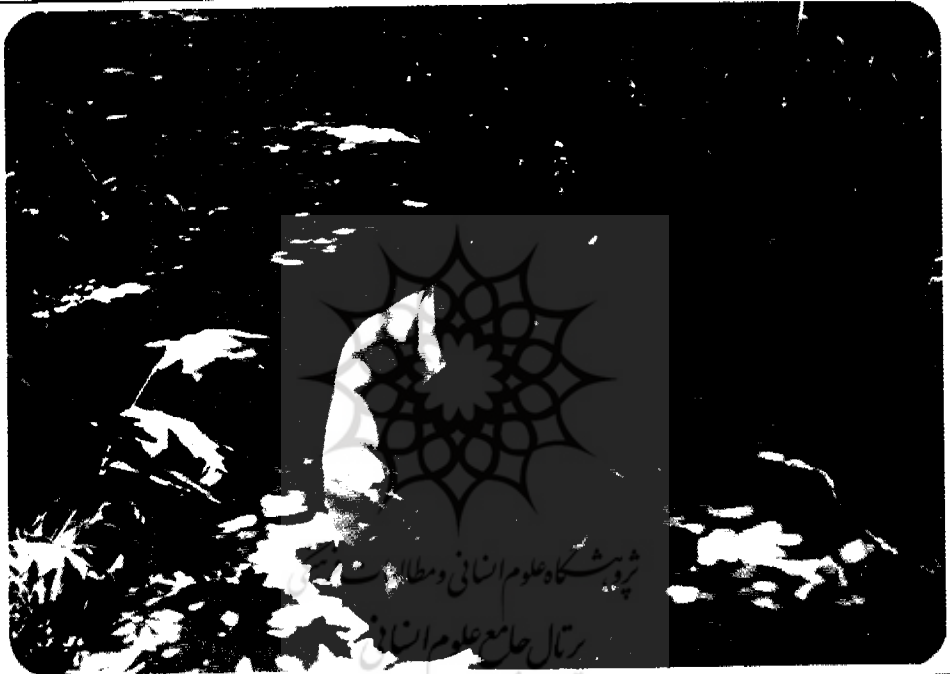
نوع مسئولیت ها :
کودکی در کنار ما و بحث مسئولیت و سرپرستی ماست چه نوع مسئولیت و تعهد

عقیف ، وفادار ، باحمیت ، فداکار ، با
عاطفه واحساس ، وحوانمرد و . . . . باشد .

در حسیه اجتماعی :

موقعیت وارزش حامعدهاش را درک کند .
بفکر دیگران وحفظ احرام وشخصیت آنها
باشد .

برای اجتماع باشد .
در برابر فقر وکرسکی ویدکاری وتباهی
موجود خود را بی تفاوت نداند .
خود را بعنوان سهردهای مهم وحیانی در
حرخ ماشین اجتماع بداند .
خود را مسئول آرادای وخیر ورفاه جامعه
خود وحامعده انسانی بداند .

خود را در برابر جامعه منعهد وستول
بداند .

نقشی برای انجام وظائف ودین اجتماعی
خود در جامعه بپذیرد .

در برابر رهبران روشی توام با اطاعت
اندیشیده داشته باشد .

نه ضرری بر خود وارد آورد ونه مایه زیبایی

دوست خوب ، همکار خوب ، کارگر خوب و
تابع ومسوع خوب باشد .

باانسانها دوست وباهم کیشان برادر
وبرای دوست ودشمن خیرخواه باشد و . . .

براین اساس نوع مسئولیتهائی که باید از
طریق تربیت به کودکان داده شود معلوم

میکردد . بقیه درصفحه ۵۸

دیگر کرات .

— انجام کاری شریف ومشروع ومفید برای جامعه .

— کاری که در آن خطر حتمی وجود نداشته باشد .

— گشایشی برای فرد واجامعه پدید آورد .

— از طریق آن مشارکتی در حیات اجتماعی باشد .

— موجب پدید آمدن پستی ودنائتی نباشد .

— آرزوهای ناروائی را برنیانگیزاند (چون کفن فروشی) .

— تا حدود امکان فایده‌ای عمومی داشته باشد

— زمینه را برای ایجاد تنوع در زندگی فراهم کند .

— از رکود ، سستی ، تخدیر بیرون آورد .

— موجب گسترش فکر ون تجربه باشد .

درانجام کار :

— سعی براین است هرکس بکاری وادار شود اگرچه از لحاظ مالی بی نیاز ازکار باشد .

— کار وظیفه‌ای مذهبی واجتماعی است .

— برای انجام آن تمرین وآموزش مطرح است

— درانجام کار رعایت تقوا اصل است .

— رعایت عرف در آغاز وفرجام کار باید موردنظر باشد .

— مصلحت این است که فرد خود

ومصارت کار را دریابد .

— سرپرستی ومدیریت جمعی برای کار

بدنیست ولی نه بخاطر استثمار آنها بلکه بخاطر هدایت وافزایش در تولید .

— حد کار براساس عرف شرع قریب یکسوم اوقات شبانروز است .

— علاقه بکار ضروری است ولی نه بگونه‌ای که از دیگر امور لازم باز مانسد .

— درعین فرار از خطر بخشی از آن را برای ممارست ها باید پذیرا شد .

— تجربه آزاد برای انتخاب کار مورد نظر است .

پایه‌گذاری اولیه :

— در تولید وکار از مرحله کودکی باید آغاز کرد .

— تمرین کار برای کودک بصورت بازی ونفریح وانجام اموری ساده است .

— ازحس انتخاب کودک در امرکار باید مدد گرفت .

— دستکاری اشیاء تا حدودی که لطمه وخطری نرذاید مجاز است .

— مشارکت در امورخانه خود نوعی کار و ضروری است .

— همراهی با پدر خود موجب آموزشهای سریع است .

— از همان آغاز زندگی باید او را از مفاسد و آلودگی ، تخریب وویرانی و تعقیب اهداف

شوم بازداشت .

— روح کشف و تحقیق و انتخاب از همان آغاز باید در کودک دمیده شود .
— اصالت کار و شریف بودن باید مورد نظر باشد .
— باید به ایجاد عادت و تمرین و تجربه پرداخت .
— کار تولیدی برای کودکان ۵ ساله هم ممکن است .
— کار کودک نباید لذت را از زندگی او حذف کند .
— جنبه بازی در کار کودک برجسته جدی بودن آن ارجحیت دارد .
— آموزش فنون از حقوق کودکان است .
— میدان عمل برای تجربه و تمرین باید بروی کودک گشوده شود .

در وصول به اهداف :

تلاشهایی که در این زمینه مورد نظراند بسیار واز آن جمله اند : معرفی کردن پول بعنوان وسیله ای جهت جبران ناگزیریها تسکین دردها ، خیر و احسان ، وصول به اهداف عالی انسانی و حفظ آبرو و شرف ، نشان دادن این امر که هدف از اقتصاد و کار دوشیدن مردم ، استثمار آنها ، یافتن قدرت برای سلطه نیست ، ارائه طرق خرید و فروش های مشروع و حرمت ربا ، کم فروشی کم کاری ، در نظر داشتن تحول زمان و مقتضیات در امور اقتصادی ، سعی در

ساختن فردی فعال ، مثبت ، علاقمند بکار و کوشش ، حفظ آزادی کودک در تماس با پدیده برای کشف و ارضای کنجکاوی مادام که این امر موجب وارد آمدن لطمه و صدمه ای بر او و دیگران نشود ، سعی در جلوگیری از ایجاد عقده در طریق واداشتن کودک بکار و تلاش ، عدم اجبار او به صنعتی هر چند صحیح که طبع کودک بدان تمایل ندارد — قراردادن منعها در حدی که کودک قادر به تحمل آن باشد ، عدم اصرار به این امر که کودک حتما بر اساس روالی که خود تربیت یافته ایم تربیت بیاید ، تقویت روح کنجکاوی ، ابداع ، کشف ، اختراع و ... در کودک ، شروع کار از خدمات ساده در حد جا بجا کردن وسایل ، آب دادن به زمین غذا دادن به پرندگان و حیوانات ، استفاده از غرور طفل برای ساختن و بعمل آوردن آن .

بقیه از صفحه ۲۴

سخت میدهد و روح شجاعت را در خود تقویت میکند ، گروه جایی است که بچه در آن گذشت ، تحمل ، فداکاری ، وفاداری ، اطاعت و همکاری را میآموزد ، از تجربیات دیگران استفاده میکند ، به تناسب ذوق و استعداد خود مسئولیت قبول میکند .

البته نباید از تمایل بچهها بگروه وحشت داشت این تمایل دلیل بر رشد اجتماعی است منتهی باید بطرز صحیح هدایت شود .